

A KÖNYV melléklete

„Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni.

POLITIKAI MŰVEK

AZ I., II. ÉS III. INTERNACIONÁLÉ A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK

Szikra

Az ötvenkötetes szovjet lexikon, a „Nagy Szovjet Enciklopédia» külön cikkeket közöl az I., a II. és a III. Internacionáléről és a világ kommunista és munkáspártjairól. A Szikra könyvkiadó az eddig megjelent 26 kötetből összegyűjtötte ezeket a cikkeket, s egy kötetben kiadta. A legjelentősebb pártok a »kommunista« címszónál szerepelnek az Enciklopédiában, úgyhogy a Szikra gyűjteménye bizonyos fokig teljesnek mondható, mert a három Internacionálén kívül a világ fontosabb kommunista és munkáspártjai mind helyet kaptak benne (számszerint 38).

Ezzel az első olyan könyvet kapta kezébe a magyar olvasóközönség, mely Marx és Engels fellépésétől kezdve napjainkig tömör, átfogó áttekintést ad a nemzetközi munkásmozgalom fejlődéséről.

A három Internacionáléről szóló cikk egyrészt vázolja azt a harcot, amelyet a marxizmus a különböző antimarxista, antilevinszta irányzatok ellen vívott, s amelynek során a nemzetközi proletariátus harcat irányító, világot átforgató, sokrétű, kidolgozott elméletté vált — s ezzel párhuzamosan azt a küzdelmet, amelyet a munkásosztály legjobb erői a forradalmi proletárpártért vívtak a különböző jobb- és baloldali elhajlások, burzsoá, kispolgári áramlatok ellen; másrészt sorra pontosan közli a munkásosz-

tály nemzetközi szervezkedésének történeti adatait, a kongresszusok dátumait és határozatait, a nemzetközi munkásmozgalom fejlődésének sorsdöntő fordulóit.

A pártokról szóló cikkek természetesen már rövidebbek, de rendkívül hasznosak két szempontból: egyrészt szintén tartalmazzák e pártok legfontosabb adatait, másrészt anyagot adnak annak tanulmányozásához, hogy mi a közös e pártok fejlődésében, amelyet a nemzetközi proletariátus osztályharcának általános törvényszerűségei, a marxista-leninista elmélet általános követelményei határoznak meg, és mi a sajátos, amelyek az egyes országok történelmi fejlődésének konkrét nemzeti sajátosságaiból, a többiekétől eltérő konkrét körülményeiből fakad.

A kötet legfontosabb cikke a Szovjetunió Kommunista Pártjáról szóló tanulmány, amely kiegészíti a »Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam« című munkát az 1938-tól 1953 végéig terjedő időszak leírásával, valamint a Kínai Kommunista Pártról írott cikk, amely az első összefoglaló munka a kínai testvérpárt történetéről. Alapos, részletes tanulmányt találunk még a kötetben a Német Szocialista Egységpártrol, a Németországi Kommunista Pártrol, a Francia Kommunista Pártrol, az Olasz Kommunista Pártrol és más pártokról. (J. P.)

Molok A. J.: *Az I. Internacionálé.* (Ford. Zalai Edvin.) 2. kiad. Bp. 1953. Szikra. 27 l. (A SZK(b)P Pártfőiskolájának anyaga. Egyetemes történet tanfolyam. Ujkori történelem.)

Galkin I. sz.: *A II. Internacionálé.* (1889—1914.) Az első imperialista világháború. (Ford. Kerek Ernő.) Bp. 1952. Szikra. 155 l. (A SZK(b)P Pártfőiskolájának anyaga. Egyetemes történet tanfolyam. Ujkori történelem.)

Lenin: *A III. Internacionálé és helye a történelemben.* — Lenin: *Válogatott Művek.* 2. köt. Bp. 1949. 552—562 l.

Josue de Castro:

AZ ÉHSÉG FÖLDRAJZA

Szikra

J. de Castro, a kiváló brazil élelmész-tudományi szakember nem tart igényt arra, hogy célheli földrajztudósnak nevezéék. Könyvében tárgyilagos közgazdászként a hivatalnok-tudósok szemelenczés látóköre fölé emelkedve, mégis olyan művet alkotott, s olyan iránymutatást ad, amely a földrajzi és a politikai irodalomban egyaránt felbecsülhetetlen értékű.

A könyv első része általánosságban ismerteti az éhség problematikáját, a táplálkozás kérdésének alapfogalmait, biológiai, fiziológiai, fejlődéstani alaptörvényeit, tekintettel az éhség társadalmi (történelmi, lélektani, erkölcsi, stb.) hatásaira is.

A második rész fejti ki a könyv tulajdonképpeni mondanivalóját és felel meg legjobban a könyv címének is, mivel valóságos földrajzi leírást ad az éhség amerikai, ázsiai, afrikai és európai megnyilatkozásairól, — különbséget téve az élelemhiány okozta éhezés és a hiányos, egyoldalú táplálkozás között. Felhívó hiánya a könyvnek, hogy Ausztráliát nem veszi figyelembe.

A harmadik rész vázolja az éhség viszszaosztásának feltételeit és a pozitív tennivalók felsorakoztatásával az olvasók elé vetíti »a bőség földrajza« ígére-tes képeit is.

A szerző polgári oldalról nemcsak megérti, de határozottan igentli az aktív békeharc követelményeit. Nem-marxistaként vádolja a kizsákmányolás és imperializmus rendszerét az éhségért, amelyben rendkívüli alapossággal és sokoldalú szakértelemmel összegyűjtött adatai szerint a föld népességének mintegy kétharmada szenved. Szerinte a tőkés és a szocialista rendszer egymásmellettségében is visszaszorítható a tudomány mai fokán, kívánatos nemzetközi együttműködéssel az éhség s a velejáró, nyomasztó jelenségek sorozata.

Magyar olvasó számára különösen megfogható, milyen tájékozottsággal taglalja a hitlerista elnyomás alatti Magyarország helyzetét, s milyen tájékozottsággal hivatkozik egész sor magyar szerzőre, többek közt a szépíró és régész Móra Ferencre is.

A magyar kiadás bevezetőjében Tárján Róbert jeles élelmész-tudományi szakemberünk találalon foglalja össze a könyv fő tanulságait, s egynéhány vitás pontra is rámutat. — Edelényi Katalin és Vértes Judit szép magyar fordítása méltó a szerző megragadó szándékához, az eredeti műhöz. (Nagy Tibor)

Nemes Dezső:

MAGYARORSZÁG FELSZABADULÁSA

Szikra

Az első, magyar szerző tollából megjelent művet vesszük kézbe Nemes Dezső most megjelent könyvével Magyarország felszabadulásáról és nemzeti újjászületéséről. Az 1944 szeptemberétől 1945 ápriliséig eltelt időszak eseményeit ismerteti a szerző széleskörű kutatómunka alapján.

A Horthy-fasizmus történetének legsötétebb lapjai tárulnak elénk e most megjelent mű első részében. Eddig még nyilvánosságra nem került levéltári anyagok alapján leplezi le a szerző az uralkodó osztályok és a Horthy-klíkké népellemességét, hazaáruló politikáját, háborús felelősségét. Minisztertanácsi és egyéb levéltári iratok bizonyítják, hogy a magyar kormánykörök és csatlósai az utolsó pillanatig hűek maradtak huszonöt esztendő ellenforradalmi rendszerükhöz. Az utolsó órában (1944. október 15-én), amikor még meg lehetett volna akadályozni tizezrek pusztulását, országos értékeink elrablását, amikor még lehetett volna még menteni nemzetünk becsületét, még akkor is arról tárgyaltak, hogy lesz-e elég erejük »a várható kommunista agitáció« letörésére. A szovjet csapatok már átkeltek Szegednél a Tiszán s megindultak Kecskemét—Budapest irányában, Horthynak a kezében voltak a szovjet kormány méltányos és emberséges fegyverszüneti feltételei, de még ebben a helyzetben is azon tanakodtak, hogyan lehetne valamiféle biztosítékot találni arra, hogy az »orosz csapatok hátra ne támadják a német csapatokat«.

Történetirodalmunkban először ismerteti részletesen a szerző a németellenes harcok, köztük elsősorban a magyarországi partizánharcok történetét.

A kötet jelentős részében a felszabadított területeken megindult nemzeti újjászületés legfontosabb állomásait és eseményeit ismerteti a szerző. A szovjet hadsereg által felszabadított területeken azonnal megalakultak a kommunista pártszervezetek és az élére álltak az ország újjáépítéséért végzett munkának. Kezdeményezésükre minden helységen népi bizottságok (nemzeti bizottságok, földigénylő bizottságok) jöttek létre, melyek következetes harcot folytattak a dolgozók érdekeiért. Történet-tudományunk előbbrevitele szempontjából igen jelentősek a most megjelent műnek azon fejezetei, melyek a debreceni Ideiglenes Nemzetgyűlés és Ideiglenes Nemzeti

Kormány megalakulásának és tevékenységének értékelésével foglalkoznak.

Az egyszerű, de ízléses kivitelben megjelent kötet elő fogja segíteni e korszak megismerését és tanulmányozását. (I. B.)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

ÉRDEKES KÖNYVEK

A Szikra könyvsorozata

Februárban új könyvsorozat indult »Érdekes könyvek« címen. E népszerű, szórakoztató sorozat a legkülönbözőbb tárgykörből válogatott regényekből áll. Az első három könyv most jelent meg.

Piero Calfei olasz szerző »MILÁNÓTÓL A POKOLIG« c. regényében az olasz ellenállási mozgalom kibontakozását ismerteti, amelyben maga is részt vesz. Hamarosan azonban a német fasiszták kezébe kerül, akik a legválogatottabb kínzásokkal igyekeznek vallomásra bírni, hogy felgöngyölíthessék a mozgalmat. De hiába minden embertelenség, a szerző nem hajlandó vallani. A fasiszták ekkor internálótáborba hurcolják, s táborról táborra vándorolva végre Maulthausenbe kerül. Megrázó szavakkal írja le a minden emberi képzeletet felülmúló szörnyűségek poklát, az emberségükből teljesen kivetkőzött foglyok szomorú életét, majd felesillan a szabadság reménysugara, s a sok élőhalott egyszerre felszabadul a lidércnyomás alól, visszatér az életbe.

A könyv elejétől végig lebilincselő, megrázó olvasmány. Különös ereje a mai helyzetben, hogy megmutatja: mivé züllesztzi a fasiszta német militarizmus a legemberibb érzéseket is.

Kozsevnyikov »TAJ LIU — A RABLÓ« című könyve nyolc érdekes, szórakoztató novellában ismerteti a régi, imperialista és feudális elnyomásban sínylődő Kína népének szörnyűséges, sötét, embertelen életét. Nem olvashatjuk felháborodás nélkül azokat a gyorsanpergő eseményeket, amelyeket az egyes novellák szereplői mondanak el magukról és társaikról. Elcsodálkozva gondolkozunk rajta, hogy ilyesmi a XX. század derekán előfordulhatott, és előfordulhat ott, ahol az imperialisták mohó kapzsíngát kiszolgáló »hazai«, »saját« burzsoázia van uralmon.

A könyv olvasmányos stílusban vará-

szolja elénk a kínaiak múltbeli elnyomott és megfélemlített életét, s ugyanakkor megmutatja, hogy mivé fejlődtek ezek az elnyomott emberek, amikor rájuk ragyogott a felszabadulás csillaga.

Günther Halle német író »IDEGENLÉGIÓ« című könyve bevezetőben azokat az aljas fogásokat ismerteti, amelyekkel a francia imperialisták katonákat toboroznak hirhedt idegenlégiójukba. Mind-egy, hogy a toborzásra jelentkező ki volt a múltban: gyilkos, rabló, kasszaőr vagy náci fenevad, mind egyformán megfelel a légióban, mind jó arra, hogy »masírozzon vagy megdögöljön« a légió »becsületéért«, a francia imperialisták »szennyes háborúja« érdekében. A becsapással toborzott légionisták »kiképzése« a legbarbárabb, legembertelenebb módszerekkel folyik, s ha a légionista kiállt minden megalázó, emberségből kivetkőztető tűzpróbát, a frontra dobják, ahol a légió hirhedt, vadállattá vedlett tisztjei szemrebbetés nélkül áldozzák fel a légionisták életét. A légionisták azonban — bármennyire szeretnék is az ellenkezőjét parancsnokaik — érző és gondolkozó emberek, akik végül meglátják, hogy miibe sodorják őket, s a légió sokat emlegetett »becsülete« kártyavárként omlik össze.

A könyv érdekes, lebilincselő olvasmány, méltán fogja megszerettetni az olvasóközönséggel az »Érdekes könyvek« sorozatát. (S. M.)

Radnóti Miklós:

VERSEK ÉS MŰFORDÍTÁSOK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A költő halálának tizedik évfordulójára jelent meg Radnóti Miklós verseinek és műfordításainak minden eddiginél teljesebb, szépkiállítású gyűjteménye. Különös értéke a kötetnek a sok, eddig kiadatlan vers, Radnóti költői fejlődésének fontos mozzanatai. A kötetben kiadott műfordítások — amelyek között Anakreontól Eluard-ig a világirodalom szinte minden nagy költőjétől találunk műveket — arról győzik meg az olvasót, hogy Radnóti mint műfordító is egyike a legjelentősebbeknek irodalmunkban.

Újra végigolvasva Radnóti verseit, önkéntelenül meg kell állnom egyike 1935-ben írott versénél: »Virágszülőként kezdtem én el, de jegyverek — között neveltek engem gyilkosok s megszoktam — rég a harcot itt és gyáván sosem fu-

tottam«. (Írás közben.) Két évtized történelmi távlatából megdöbbenően éles fényben áll e verssorokban a költői valótlanság igazsága, a költő erkölcsi nagysága — és a kor, amely elpusztította. »Virágszülőként«, a művészi szépség keresőjeként indul, szinte egyidőben József Attilával és Illyés Gyulával. Első kötetét még egyenletlenné teszik a különféle formalista művészi hatások és az avantgardizmus. Líráját az életére mehezető kor, az egyre súlyosodó bilincseket hozó évek bontakoztatóják ki igazi nagy költészetté. Emberi és művészi nagysága a fasizmus poklában áll előttünk teljes erejében, József Attila halála után — mint a kötetet sajtó alá rendező Koczka Sándor írja bevezető tanulmányában — Radnótié lesz a feladat, hogy az egész nemzet mevében szóljon, tiltakozzék, küzdjön, jövőt idézzon. Az embertelenség orgiája lobbantja fel költészetében a nemzet és az emberiség legszebb szenvedélyeit; ekkor lesz az emberibb jövő álmodója, hirdetője, harcosa. Nem véletlen, hogy éppen utolsó éveinek megrázó élményei között virágzik ki költészetében igazi gazdagságban a bensőséges, mindent-adó szerelem és a hazai tájak lírája is.

Azt írta 1944-ben: *»a világ újraépül, s bár tiltják, énnekem — az új falak tövében felhangzik majd szavam*» (Sem emlélek, sem varázslat). Segít ez a kötet, hogy Radnóti verssorai minél többünk szívében visszhangozzanak. (Pók Lajos)

Kozlov:

KRIMI ÉJSZAKA

Új Magyar Könyvkiadó

Amikor a Szovjetuniót 1941. június 22-én a fasiszta haderő hitszegő módon megtámadta, az éppen kórházban fekvő Kozlov azon nyomban jelentkezett a szimferopoli pártszervezetnél és kérte, hogy a várható náci megszállás esetére bízzák meg őt a helyi és környékbeli partizánmozgalom szervezésével. A megtörténtű, félig vak öregember közreműködésével, két és fél éven keresztül, a szovjet hadsereg győzelmes visszatéréig, nagyarányú partizántevékenység folyt a Krim félszigeten. E hősi időszak hiteles krónikáját nyújtja Kozlov személyes beszámolója: a Krimi éjszaka. Amíg Versigora, Fjodorov hasonló tárgyú művei túlnyomórészt a partizánok katonai jellegű harci küzdelmeiről tájékoztatnak, addig e könyv, Fagyjev Ifjú Gárdájához hasonlóan, főleg azok haláltmegvető bátorságát ábrázolja, akik nem az erdő rejtetegében, hanem benn a városban mér-

tek súlyos csapást a megszállókra. A tények, adatok, dokumentációs tárgyilagosságú anyagából így rajzolódik ki az eposzi kép a föld alá kényszerült kommunista pártból, amely a konspiráció művészetével éleszti fel a nemzeti ellenállás lángját.

E könyv nem a szépirodalom eszközeivel vált ki az olvasóból hatást, hanem dokumentum jellegével. E könyvet olvasva lapról lapra eluralkodik bennünk a lelki nagyság csodálata és tisztelete a szovjet emberek iránt, akik a Gestapo kínzókamrájában, a hóhérok, árukok gyűrűjében és a bitó árnyékában is rendíthetetlenek maradtak. (V. B.)

Kozlov Ivan: *Az orosz dicsőség városában.* (Ford. Loránt László Endre, Ill. Csengerán Pat.) Bp. 1953, Új M. Kiadó, 116 l.

Bródy Sándor:

A SAS PESTEN

Szépirodalmi Könyvkiadó

A múlt év nyarán volt Bródy Sándor halálának 30. évfordulója. Akkor néhány újságcikk, tanulmány meg is emlékezett erről, a maga idejében talán a leginkább félreértett, legtöbbször támadott íróról, akinek már a fellepése is forradalmi volt a múlt század végén. 1884-ben megjelent első, a »Nyomor« című elbeszéléskötetében már rámutatott proletárproblémákra és ez a kérdés: a munkásság és a paraszti szegénység sorsa végigvonult egész írói munkásságán.

Ez a most megjelent, 500 lapnál terjedelmesebb kötet, ha nem adhat is teljes képet Bródyról, jól válogat írásai között. Elsőnek mindjárt ott találjuk az »Erzsébet dajka« címűt, az egyik legmegdöbbentőbb Bródy-írást, az akkori úri világ és a társadalmonkívüliek erkölcsrajzát, amelyben »a parasztlánynak egy pillanatra eszébe jut, hogy felforgassa ennek a drága, nagy, vikszolt lakásnak az erkölcsi egyensúlyát, hogy megmondjon mindent, amit gondol, amit tud...« de a végén, sorsa megoldásául csak a gyufafalat marad. Az a négy oldal, amely »A kis város« címen regényrészletet közöl, olyan megdöbbenően tömör, leleplező, hogy utána is csak Móríc Zsigmond tudott ilyen kevés szóval sokat mondani. Így sorolhatnánk tovább ezeket az írásokat, akár a Kötörőt, az Étkes öregeket, a Villamost, mind-mind leleplező írás. korában nagyon is bátor állásfoglalás. De a mai olvasók figyelmét a kötet második felé se kerülheti el, amely vallo-másokat tartalmaz az íróról, a forradalomról és a művészetéről. Fontos dokumentumai ezek Bródy életművének. Itt találjuk híres lapja, a »Jövendő« prog-

ramadó cikkét és részleteket a lap »Forradalom« című rovatából. Bródy élénk figyelemmel kísérte a századejei oroszországi forradalmi eseményeket és ezekről számolt be ebben a rovatában. Megemlékezéseket találunk a könyvben nagy sorstársairól, így Jókairól, Munkácsy Mihályról és több harcos, vitatkozó írást kora problémáiról.

Kánpáti Aurél kitűnő tanulmánya jól megmutatja az író és életművét. De kifogásolnunk kell a jegyzeteket, amelyek hiányosnak, pongyolának, sokszor félreértésre is okot adnak. A mai olvasó már csak úgy értheti meg az ilyen könyvet teljesen, ha tömör, de kielégítő jegyzetek magyarázzák meg azt, amire az író műveiben utal. (Simándi Béla)

Bródy Sándor: A dada. Erkölcsrajz 3 felv. Bp.: Singer és Wolfner Kk. 1917. 128 old.

Bródy Sándor: Az ezüst kecske. Regény. 1—2 kötet. Új kiadás. Bp.: Pallas Kk. 1916. 119 és 120 old.

Bródy Sándor: Faust orvos. Regény. Új kiadás. Bp.: Pallas Kk. — Singer és Wolfner. 1919. 167 old.

Bródy Sándor: A hercegkisasszony. — Apró regények. 1—2 köt. Új kiadás. Bp.: Singer és Wolfner Kk. (1918.) 151 és 158 old.

Bródy Sándor: Egy férfi vallomása. Bp.: Singer és Wolfner Kk. 1918. 96 old.

Bródy Sándor: A tanítónő. Falusi életkép. 3 felv. Bp.: Singer és Wolfner Kk. 1908. 140 old.

Szabó Pál:

NYUGTALAN ÉLET

(Legények vagyunk)

Szépirodalmi Könyvkiadó

Ha egy írói élet már megérett arra, hogy önéletírás formájában is irodalommal legyen, gyorsan bontakozik a mű. Szabó Pál legutolsó könyvének most megjelent második kötetét három évszak sem választja el az elsőtől.

»Legények vagyunk.« — A falusi szegény ember élete hirtelen és szinte észrevétlenül szökik a legénységbe. Munkából s az ezzel járó tapasztalatból sokszor már gyerekekembereknek annyit kiút, hogy felnőttek is sok volna. Elválnak a kamaszgúnyák, a növekvő testvérek kiszorítják az embert az istállóba hálni, s egyszerre a lányok is másként néznek ránk — legények vagyunk.

Az emberi élet négy fontos állomásán látjuk az író ebben a könyvben. Megannyi korszakhatár lehet minden ember életében, de különösen jelentős ott, ahol író formálódik, gyarapodik, lép közelebb a maga teljes kibontakozásához. Ez a négy állomás: a könyv, a munka, a szerelem s a háború. Milyen mohón vetette magát az olvasásra immár érettebb fővel a legény Szabó Pali. (Később, kőmű-

ves korában tíz darab könyvért egy tűzhelyet is készített valakinek.) A munka nem új élmény. Am a legényélet két ellentétes élményt hoz a munka kapcsán: az egyik megalázó, a másik föl-emelő. Az egyik: a basaparaszt nász, idős Tóth Sándor földjén s udvarán végzett alkalmi munkák özöne. (»...Itt tanultam meg, hogy a paraszti gőg, a paraszti kegyetlenség irgalmatlanabb, akár az arisztokrácia gőgjénél, vagy kegyetlenségénél is.«) A másik: a munkának a jó íze, ami örömet ad, ha mégoly nehéz is. Kőművesként ismerkedik meg ezzel. (»Minden új munkának megvan a maga varázsa, ami úgy vonzza az embert, mint lepke a fényt.«)

Aztán a leányok... Nincs még közöttük, aki mellett végleg tanyát ver majd a szerelem. De itt van Margit, aki először forrósitotta meg igazán az író szívét. Az emlékek felrajzanak, leányarcok villannak s be szépen tud írni minderről Szabó Pál. A stílus egyszerűsége, tisztasága hajdani érzések tisztaságát idézi...

A könyv által felöltet, időszakot a katonaelet, s a háború, a keleti, majd az olasz front eseményei zárják be.

Az emlékezés bizonyos fokig mindig hajlamos arra, hogy kiegyenlítse, vagy legalábbis közelebb hozzon régvolt dolgokat. Mégis, noha az író nem szabályozza, válogatja az emlékek áradatát, nem szépíti a múltat, az első világháborút megelőző esztendőök süvegukros »szép világa« illúziótlanná lesz a könyvben: teljességre törekvő író tollán korrajzá lesz az önéletrajz. (Szűcs Andor)

Nagy Lajos: A lázadó ember. (Önéletrajz.) Bp. 1943. Szakra, 418 l.

Nagy Lajos: A menekülő ember. (Önéletrajz.) Bp. 1954. Művelt Nép, 312 l. 1 t.

Veres Péter: Számadás. 6. kiad. Bp. 1948. Püski, 397 l.

V. G. Jan:

DZSINGISZ KHÁN

Új Magyar Könyvkiadó

Jan történelmi regénye a XIII. századbeli, közép-ázsiai, bomló hűbéri rendszerben élő Khorezm birodalomba vezet el olvasót. A társadalmi rendszer beteg meggyengült az állami és nemzeti egység, állandó a belső viszálykodás. A nagy hűbérurak a hódítások folyamán hatalmasra nőtt birtokaikat igyekeznek egymással szemben biztosítani. A súlyos adókkal terhelt néptömegek már elégedetlenek, de megmozdulásaikat még a hűbérurak saját érdekükben tudják felhasználni.

A birodalom szétesésének e szálait az író összefonja uralkodójának, Muham-

med, padisahnak személyi problémájával: Muhammed legfőbb gondja, hogyan tartsa fenn saját biztonságát és hatalmát. Senkiben sem tud már bízni. Ezért személye bálványoztatását követeli meg alattvalóitól. Mindez csak saját gyengeségét árulja el.

Ilyen körülmények között terjed el a szörnyű hír, hogy egy eddig ismeretlen hódító nép, a tatár fenyegeti az országot.

A tatárok bomló, ösközöségi rendszerben élő nomád állattenyésztő törzseit a hódítás eszméje kovácsolta össze. Itt még csak most alakul ki az uralkodó nemeség, mely nagy birtokokat akar szerezni magának. A szegény tatárok a zsákmány reményében tömörülnek köréje. A tatárok a nemzeti sajátosságainak méltó képviselője vezérük Dzsingisz khán. A népe iránti bizalom alapján bámulatos mértékben fejleszti ki hadvezéri képességeit.

Ez az ellenfél fenyegeti Khorezmet. Az első találkozás akkor történik meg, mikor egy elszegényedett tatár törzs, a merkiték felháznak és Khorezm területére vonulnak. Dzsingisz khán büntető csapatot indít utánuk és a nemzeti egység nevében kegyetlenül felkoncoltatja őket. Muhammed padisah is megindul a merkit betolakodók ellen, de már csak Dzsingisz khán seregével találkozik, melytől ő is vereséget szenved. A merkit lázadás Dzsingisz számára jel volt arra, hogy az elszegényedő népet újabb hódítások zsákmányával elégítse ki. Ezután kezdődik meg Dzsingisz khán nagy hódító hadjárata Khorezm ellen.

A könyv főproblémája: hogyan omlik össze a belülről már meggyengült Khorezm birodalom a most növekvő tatár birodalom csapásai alatt.

Mind ezt az író sokoldalúan, az emberi és társadalmi élet gazdagságának megfelelően írja le, a legfinomabb művészi eszközökkel. Így például a történelem e diadalmas korszakában, a nagy tettek áradatában Dzsingisz khán halálproblémáján keresztül már megéreztetni a birodalom távoli jövőben bekövetkező hanyatlását is.

Mivel a komoly tartalmat sok érdekes, kalandos esemény formájában eleveníti meg az író, e könyv egyaránt kedvenc olvasmánya lesz fiatalnak és öregnek. (Fülöp Attila)

Rogierius mester siralmas éneke a tatároktól elpusztított Magyarországról. Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. I. r. Bp. 1951. 23—27 l.

Siralomének a tatárdúlta Magyarországról. Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. I. r. Bp. 1951. 20—23 l.

A mongolok hódításai. — Koszminszkij E. A.: A középkor története. Bp. 1949; Szikra 121—127. l.

Thury Zoltán:

EGY ARANY

Szépirodalmi Könyvkiadó

Thury Zoltán emlékét alig néhány irodalomtörténeti nyom őrzi és ezekre a nyomokra is kevés olvasó téved. Igaz, sajtóságos hangjára, írásainak szomorú, »egyhangú« zenéjére nincs mindenkinek füle —, de aki egyszer megérezte novelláinak a szépségét, az örökre visszahallja Thury Zoltán szavait.

Kedvelőinek különös örömet fog szerezni ez a kötet, hiszen csupa olyan írást tartalmaz, amelyek most először jelennek meg könyv alakban, és amelyek régen elfelejtett újságok és folyóiratok betűtengeréből keltet ismét életre.

Önmagát, a világot, az emberek közelségét kereste reménytelenül Thury Zoltán. Vágyai, embersége mindig mindenben összekapcsolták a többiek, az esetek sorsával, de korának zűrzavarában, a kapitalizmus útvesztőjében tulajdonképpen sohasem ismerte ki magát teljesen, nem talált talajt, amelyen biztosan megvelhette volna a lábát. Ady és Móricz útjához ő gyenge és érzékeny volt. Csendes rezignációval tényként fogadta az életet, kellemetlen, ostoba, kiábrándító tényként, melyet azonban el kell viselni.

Lelkiismeretesen megfigyelt, boncolt, kereste az összefüggéseket, a kor feltételei között azonban — parttalanságában — sohasem jutott tovább a részleteknél. »Apró«, csendes tragédiákat, a hétköznapi kiábrándultságát, vagy a hétköznapi tragédiák mögött húzódó és néha-néha feltörő indulatokat írja le. A diagnózisért, a szenvedélyes kutatásért azonban önmaga is megfizetett, olyan látószögéből nézett, hogy mindig jobban távolodtak szeme elől a keresett képek. A miértekre nem tudott választ adni, Szerencsés esetben megfigyelései összetalálkoznak a valósággal, sokszor azonban nem tud elszakadni az élmény »fotografálásától«, naturalizmusba csúszik.

A »régi jó idők« hazug meséje helyett a bomló rend igazságtalanságairól szól az író, igazi képét adja a »ferenczjózsefi békeéveknek«. Az »Egy arany«, reméljük, nemcsak Thury Zoltán régi barátainak okoz örömet, hanem rengeteg új olvasót is szerez ennek a mindenképpen érdekes írónak. (Maár Gyula)

Thury Zoltán: Ejjel. Válogatott elbeszélések. (Vál. és bevezetést írta Thury Zsuzsa.) Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 260 l.

Thury Zoltán: Emberhalál. Bp. 1949. Szikra. 106 l.

Jack London:

AZ ÉNEKLŐ KUTYA

Ifjúsági Könyvkiadó

A kalandos-romantikus realizmus világhírű írója, London, regényeiben nem egyszer téved öncélú kalandleírásba; de amikor az elbeszélő-művészet ősi elemét, az őrá annyira jellemző, érdekfeszítő mesélőkészséget magasrendű eszmeiséggel párosítja, akkor olyan magasságokba tud emelkedni, mint kevés amerikai író. Így ebben a regényében is.

Egy deresedő fejű, részeges hajópincér ellopja Mihályt, egy kapitány ír terrier-jét, hogy jó pénzzel továbbadja Océánia valamely másik kikötőjében. A hajót alatt azonban valcsággal szívélhez nő a kutya, »magános, sörrel átítatott« életének egyetlen igazi barátja lesz. Felfedezi a kutyának azt a páratlan képességét, hogy a zenét vagy éneket dallamos vonítással tudja kísélni. Megható hármás alakul kettőjükből és Kvékből, a néger szolgából. Sok színes kaland (amelyek reális hitelét az író saját élményei adják) és hajótörés után sorsuk nagyot fordul: a végső nyomortól hajtva, a pincér kénytelen Mihály énekszamaival mutatványosként fellépni San Francisko kikötői csap-székeiben. Szerencsétlenségére a néger szolga őt is megfertőzte a legszörnyűbb trópusi betegséggel, a leprával s mindkettőjüket elkülönítő táborba internálják, amelynek ők az egyedüli lakói. A pincér és Mihály kapcsolatának legdrámaibb jelenete: a pincér egy táblára írhatja fel kívánságait, nagy betűkkel, hogy a tábor őrői távolról, a megfertőzés veszélye nélkül elővashassák; s ennek a borzalmas számkivetettségben, már életében egyetlenségül hullaházba zárt embernek egyetlen vágya van: »A kutyámat akarom!« — írja a táblára...

Ennek a megrendítő szeretetnek leplező erejű ellentéte az üzleti ridegségnek és kegyetlenségnek az a légköre, amelybe Mihály ezután kerül. Az orvos, aki a pincért internáltatta, megkaparintja a csodálatos képességű kutyát, tőle viszont egy hivatásos állatidomító lopja el, hogy »világszámot« csináljon belőle. Ahogy London leírja, hogyan komorul el, keményedik büszkén, dacosan »ellenzékivé« a kutya addig nyílt, vidám jelleme, az már sokkal több, mint a ragyogó állatábrázolás továbbfejlesztése — szenvedélyes erejű tiltakozássá nő nemcsak az állatidomítás üzleti szellemű módszerei ellen, de az ellen a társadalmi rend ellen is, amely minden képességet árunak, pénzszerzési forrásnak tekint és legfőbb módszere: a fenyegetés, a megfélemlítés.

A regényhez Szász Imre írt tanulmány-szerű bevezetőt az íróról, s az ő nagy-

szerű fordítása teszi igazán nagyon élvezetessé London sajátos, érdesen humoros írói művészetét — nemcsak az ifjúság, de még az igényesebb felnőtt olvasók számára is. (Lékay Ottó)

London Jack: Elbeszélések. Bp. 1951, Szépirod. Kiadó, 116. l. (Szépirodalmi Kiskönyvtár 33—34.)

London Jack: Farkasvér. Regény. Ford. Dobosi Récsi Mária. Bp. (1949), Új Idők, 208 l.

London Jack: A kalózhajó és más elbeszélések. (Vál., jegyz. ellátta és a fordításokat ellenőrizte Révész Gy. István.) (Bp. 1950), Athenaeum, 181 l.

London Jack: A mexikói. (Bp. 1951), Ifj. Kiadó, 64 l. (Fiatalok Könyvtára.)

London Jack: A vadon szava. Regény. (Ford. Réz Ádám.) — Tragédia a messze szakon. (Elbeszélés.) (Ford. Tersánszky J.) (Bp.) 1951, Szépirod. Kiadó, 175 l. (Olesó Könyvtár.)

London Jack: A vaspata. Ford. Szimnai Tivadár. Bp. 1949, Szikra, 308 l.

Embertelen világ. 14 amerikai elbeszélés. (Mark Twain — Jack London — Howard Fast stb.) (2. kiad.) Ford. Gábor György. (Bp. 1950), Athenaeum, 209 l.

Hegedüs Géza:

A SÖTÉTSÉG UTOLSÓ ÓRÁI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Nagyon izgalmas a regény indulása: 1945 februárjában két embert ítél halálra a vesztét érző nyilas hatalom hadbírósa: Boltos Béla zsidó munkaszolgálatost és Erdész András katonaszökevényt. A haláltól mégis megmenekülnek, mert elítéltekkel egészítenek ki egy Németországba indított munkaszolgálatos alakulatot; így járják meg ők is a hitlerizmus kálváriáját. Egy ausztriai táborban a két, barátta is lett bajtárs elmondja egymásnak élete útját idáig. Egyéni múltjuk a Horthy-rendszer egy-egy keresztmetszete. Boltos: civilben műtörténész, gazdag polgári család tagja, akit humanista műveltsége fordított szembe a fasizmussal. Erdész: egy »munkásarisztokrata« fia, akiből ügyvédet csinált családja kispolgári ambíciója; őti nővérenek egykori udvarlója, egy kommunista mérnök vont a szimpatizánsok táborába. Mind a ketten »kész« kommunistának hiszik magukat és már »csak« az hiányzik politikai tevékenységük kifejtéséhez, hogy a hitlerizmus végképp összecmoljék.

A regény érdeme, hogy a fasizmussal szembenálló értelmiség problémáját veti fel ebben: a nagyon érdekesen és elevenen felvázolt két emberi sorsban. Sajnos, az író azonban feladja ezt az eszmei igényességét, és csak — kétségtelenül színes, de — lazán összefüggő pillanatfelvételeket kapunk a fasizmus összeomlásáról a regény második felében, amely Boltos

Béla útját mondja el Ausztriából hazafelé, Budapestre. (Erdésczt jóidőre szem elől veszítjük.) Itt a főszereplőkről már nem tudunk meg semmi újat, nem fejlődnek; a mellékalakok túl vázlatosak és gyakran naív módon mondják el saját magukról — az író véleményét, és észrevehetőbbé válik az írónak a kidolgozás felületességéből folyó az a hibája, hogy a regényből »kibeszélve«, történelmi és politikai leckét ad köztudomású tényekről, ahelyett, hogy ezeket szervezően, a szereplők sorsán keresztül beleolvasztaná a történetbe. Ez az elnagyoltság az író stílusán, a művészi színvonalon is megbeszszálja magát.

A regény azonban egészében véve ki-
elégíti az olvasót, aki kedveli az e korról
szóló, érdekes meseszövevű könyveket, és
meg tudja becsülni az író sokoldalú mű-
veltségét, amely az értelmiségi szereplők
szellemi arculatának kialakításán előnyö-
sen megéreződik. (L. O.)

Hegedűs Géza: Utvesztő. Regény. (III. Szecső Tamás.) Bp. 1954. Ifj. Kiadó, 315 l.
Darvas József: Város az ingoványon. 3. kiad. Bp. 1949. Szikra, 138 l.
Karinthy Ferenc: Budapesti tavasz. Regény. (2. kiad.) Bp. 1955. Szépirod. Kiadó, 393 l.

MAGYAR HUMORISTÁK

Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó

Sas Andor, egyetemi tanár, a kötet igé-
nyes és helyes arányérzékkel rendelkező
szerkesztője arra törekedett, hogy váloga-
tása felölelje a XIX. és XX. század leg-
kitünőbb íróinak leginkább mosolyt fak-
kasztó, satirikus írásait. Elsőként népme-
séseket olvashatunk Illýés Gyula feldolgo-
zásában, melyek a magyar nép képzele-
tének és tréfálkozó kedvének adnak han-
got. Petőfi »Ütjegyzetei«-nek néhány
részlete a stílus ezer bájával, pompás
fordulataival, optimizmusával ragadja el
az olvasót. Jókai Mórtoi négy hosszabb
lélegzetű anekdóta szerepel a gyűjtemény-
ben amelyekben a szerző a helyzet- és
jellemkomikum minden lehetőségét ki-
használta. Nagy népszerűségnek örvend
Mikszáth Kálmán Csehszlovákiában; e kö-
tet őt elbeszélését tartalmazza, amelyek
a korabeli bürokráciát, a bírósági kor-
rupciót és az osztálytagozódást ostoroz-
zák. Ambrus Zoltán »Rendelőóra« című
satírjára után Móricz Zsigmondnak az in-
kább lírai, mint satirikus »Fillentő«-je
következik, majd néhány harsány humorú
novellája a feudál-kapitalista falu életé-
ből. Táncsicsról, Petőfiről, a kisemmizett
parasztság problémáiról és saját pályá-
kezdésének első éveiről szólnak Móra Fer-
renc pompásan megírt, remekbeszabott
cikkei, Tömörkény egy bicskát vásárló
parasztembernek állít emléket, másik sza-

tírjában kigúnyolja a kisvárosi katonai
parádéját. A már-már elfelejtett Szabó
Dezső is szerepel a kötetben »Feltámadás
Makucsán« című elbeszéléseivel. A közel-
múltban elhunyt Nagy Lajos »Képtelen
természetráaj«-ából is bekerült néhány ál-
latleírás, amelynek minden sorából a ka-
pitalizmus elleni gyűlölet tüzel. Karinthy
Frigyestekí egy novelláját és öt kromkját
olvashatjuk, végül Tamási Áron, Karinthy
Ferenc és Nagy István elbeszéléseivel zá-
rul az antológia.

A korántsem teljes, kissé töredezett
összeállítás főhiányosságának azt tekint-
jük, hogy hiányzanak belőle a mai élet-
tünk visszatükröző humoros, satirikus
írások. (Csanádi Ákos.)

Nagy Lajos:

A MENEKÜLŐ EMBER

Művelt Nép Könyvkiadó

Nagy Lajos még e század első tizedé-
ben kezdte írói pályáját. Már első elbe-
szélés-gyűjteménye felkellette az érde-
kötést egyéni szemléletével és egyszerű,
de erővel teli stílusával, mert az élet
mélységeit, a mindennap kiszolgáltatott-
ságaiban küszködők nyomorúságos életét
valószínűleg jelenítette meg. Noha neve
a legkedvezőbb jelek közt vált ismertté
és több is, mint nagy írói tehetséget tar-
tották nyilván, írói értékéhez méltó el-
ismerésre a felszabadulásig kellett vár-
nia. »Évtizedeken át nem akadt kiadóim,
regénybe, színdarabba kezdenem teljesen
kilátástalan volt. Ezért kortársaimhoz ké-
pést... aránylag keveset írtam... A fel-
szabadulás engem már hatvan éves ko-
rom után, meggyötörtén, fáradtan és be-
tegen ért. Pótolni mindent, amit el kel-
lett mulasztanom, most már nem lehet.«
— írja egyik könyvének előszavában.
Nyilván emiatt tette közzé már 1949-ben
önéletrajzának első részét, amely meg-
ismerteti írói pályája »sikertelenségeinek«
gyökereit. A lázadó ember-kötetben éle-
tének születésétől az első világháborúig
eltelt évtizedeiről számol be. Hosszú idő
után csak most — nem sokkal halála után
— jelent meg önéletrajzának részvart
második része: *A menekülő ember*, amely
1914-től 1933-ig, ötvenéves koráig tár-
gyalja életét.

Az önleleírás, emlékirat — amelynek
nálunk is nagy hagyományai vannak —
külön műfajnak tekinthető, az író az át-
élt, vagy véletlenül megfigyelt történelmi
tényeket jegyzi fel összefüggő elbeszélés-
ben, gyakran művészi előadással az utó-
kor számára. Nagy Lajos önleletrajza nem
sorolható az ilyen történetirői jelleggel,
művészi céllal írt önvallomások, emlékirat-

tok közé, márcsak azért mert a közélet hullámvetésétől elhúzódo életmódja folytán a történeti eseményekről nem egyszer csupán hallomásból értesült és — megvetve a tőkés rendszer sajtóját — jobbra újságot sem olvasott. Mégis sok adalék, kortörténeti adat található könyvének azokban, a fejezeteiben, amelyek személyes élményein keresztül az elnyomottak, kizsákmányoltak helyzetéről, írói pályája gátjairól és az irodalmi-kiadói viszonyokról számolnak be. Nagy Lajos önéletrajza egyébként megdöbbentően jellemző adatokkal leplezi le a századforduló képmutató társadalmi életét, az első világháború és az ellenforradalmi évtizedek embertelenségeit. (Tamás Ernő)

Nagy Lajos: *A lázadó ember.* (Önéletrajz.) Bp. Szikra Kk. 1949. 418 old.

Nagy Lajos: *A tanítvány.* Ill. Pap Klára, Bozókya Mária. Bp. Szépirodalmi Kk. 295 old. (Olesó könyvtár.)

Nagy Lajos: 1919 május. Válogatott elbeszélések. Sajtó alá rendezte Barát Endre. Bp. Szikra Kk. 1950. 408 old.

Nagy Lajos: *Válogatott elbeszélések* Bp. Szépirodalmi Kk. 1953. 293 old.

Szicsov:

A CSENDES ÓCEÁNNAÁL

Új Magyar Könyvkiadó

P. A. Szicsov könyve a szovjet Távok-Kelet kevéssé ismert, különös szépségű tájaira vezet el bennünket. Viktor Zarecsnij, vlagyivosztoki forradalmár közvetlen hangon, első személyben mesél fjú-ságáról és a századforduló Vlagyivosztokjáról. Az író dicsérendő buzgósággal igyekszik végigvezetni az olvasót azon az úton, amelyen Viktor Zarecsnij, a cápi kishivatalnokai családból származó, érettségizett s újságírónak készülő ifjú eljut a munkásmozgalomig, a bolsevik pártig. Viktor — noha gyermekkorában átéli az 1905-ös forradalom borzalmas, véres eseményeit — elsősorban könyvek segítségével, azaz gondolati, spekulatív úton jut el az igazság megismeréséig. Az ebből eredő ábrázolási nehézségeket az író nem tudja kellőképpen megoldani, ezért könyvében kevés az érzékletes, annál több az újságikézű, szólamyszerű leírás. Néhány erőteljes jelenet mégis szerencsésen helyrebillenti az ábrázolás egyensúlyát. Kitűnő például a gimnáziumi évek, a tanárok; érdekesítően izgalmas a Japánban élő orosz emigráció; meglepően élethű a szibériai száműzöttek életkörülményeinek; és olykor megragadó Viktor és Zsenya szerelmének leírása.

A könyvben lelhető számos, pontos adat azt bizonyítja, hogy az író lelkiismeretes kutatómunkát végzett a század-

eleji, vlagyivosztoki munkásmozgalom alakulásának feltárására. Kár, hogy ezeket az adatokat többnyire nyersen, szárazon közli vagy sorakoztatja fel, s nem illeszti bele őket szervesen, szépiromódján. A könyv elsősorban azok érdeklődésére tarthat számot, akik szívesen olvassák a forradalmi munkásmozgalom dokumentáló jellegű szépirodalmát. (Györi György)

Babuskin Ivan Vasziljevics: *Visszaemlékezései.* (Ford. Gellért György, Szabó Mária.) Bp. 1953. Szikra 231 l. 1. t.

Sztepanov A.: *Port-Artur.* Regény. (Ford. Pártos Zoltán.) kiad. Bp. (1950.). Új M. Kiadó, 1-2 köt., 1 db.-ban.

RÜPÜLJ PÁVA, RÜPÜLJ

Magyar népballadák és balladás dalok

Szépirodalmi Könyvkiadó

A közel hatszáz oldalas, szép kiállítású kötet 225 balladát, illetve változatot tartalmaz; klasszikus balladákra, történelmiekre, líraiakra, strófaismétlőkre, betyár- és új balladákra csoportosítva anyagát, lényegében ballada kincsünk egészével ismert meg. A gyűjteményt Csánádi Imre és Vargyas Lajos tanulmánya vezeti be; foglalkozik a ballada történelmi kialakulásával, tartalmi és formai sajátágaival, bebizonyítja, hogy közös-ségi alkotás, léte a paraszti életformához kötött; szélsőségesen kiélezett, lírai elemekkel átszőtt, drámai történéseiben emberi világot, általános emberi érzelmeket, típusokat ábrázol. Világszemélete tragikus; A bevezető stílus-elemzései és a bő, az összefüggésekre rámutató, variánsokat és dallamokat is közlő jegyzetek nemcsak ismereteinket gyarapítják, de hozzásegítenek a balladák mélyebb megértéséhez és tudatosabb, magasabbrendű élvezetéhez is. Balladánk eddigi gyűjtőiről és munkásságukról is tájékoztatást kapunk.

A kiadvány a nagyközönség számára készült; mint ilyen, eddig legteljesebb balladagyűjteményünk. A közölt ismert, vagy kevésbé ismert balladák évszázadok és nemzedékek csiszolta, páratlan és utólrétegetlennek tűnő szépsége, a mai olvasót is rabul ejti. A Kádár Kata, a Kómi-ves Kelemen, az egyedülálló, görög tragédiák borzongató fenségét sejtető Julia szép leány, a szolgával szerelmeskedő lány komor történetét elmondó Betlen Anna, a tömör kegyetlenséget megjelenítő Nagy hegyi tolvaj, a szegyenbe esett lány históriája, a rab-énekek és az újabb keletkezésű betyár-balladák nem engedik kívülről, érzelem-mentesen, szemléltetni

magukat, átélelik az emberi szóba vésett érzelmeket.

Aki nem ismeri népköltészetünknek ezeket a legremekébb remekait, nem ismerheti igazán az embert és a magyar népet. (Zolnay Vilmos)

Leacock:

HUMORESZKÉK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Az »amerikai Karinthy« — mondhatnánk Leacockra némi szerénytelenséggel, vagy tán anélkül is: a mi Karinthynek se igen volt kisebb mestere az írásnak, s a humornak. Nagyjából egyidőben is éltek, Leacock valamivel hamarabb született és későbben halt meg, 1944-ben, 75 éves korában.

Egy-két kötete már megjelent magyarul, ez a mostani az Olcsó könyvtár-füzet is jórésztben Karinthy 1920-as évekbeli fordításait tartalmazza, megtoldva még négy Szinnay Tivadar fordította humoreszkekkel.

Egy kis írás kivételével, mind stílusparódia: a korai és késői polgári irodalom különféle szabványműfajait, illetve azok stílusát gúnyolja, az »Igy írtok ti«-re emlékeztető módon. Tehát a lovagregényeket, a kalandos tengerészhistóriákat, az »erkölcsnemesítő« vallásos szépirodalmat, a kisértetfjárással fűszerezett, hátborzongató rémműveket, a »felsőbb társadalmi körökben« lejátszódó érzelmes szerelmi nyavalygásokat, a »halálosan izgalmas« detektívtörténeteket, a modern lélektani drámákat, a Wells-féle utópista regényeket, és így tovább.

Nemcsak műveket tesz persze nevetéssé, hanem elavult, hazug nézeteket is. Magyarán: túl az irodalmi irányzatokon az amerikai, illetve angol társadalom visszásságain is csipkelődik. »A munka hőse« például egy jellegzetes amerikai karriert mutat be, persze görbe tükörben, a »Patinás leányságom« az angol főnemesi konzervativizmust neveteti ki, a »Karolina karácsonya« a magát puritánnak tartó álszentséget stb. — van min derülnie az olvasónak.

A sort egy más jellegű írás zárja le, az »Amerikai könyvesbolt«. Humoreszk arról: egy könyvkereskedő hogy »palizza be« a vevőket és sóz rájuk ilyen-olyan szemét műveket; — jól illik a kötet végére. (Varga Domokos)

Leacock Stephen: A Mauzoleum Klub. (Ford. és átd. Szerb Antal.) (Bp. 1943). Pharos, 315 l.

Pablo Neruda:

A SZŐLŐK ÉS A SZÉL

Szépirodalmi Könyvkiadó

»Chile családóánya«, »Latin-Amerika lelkiismerete« — így nevezik Nerudát szerte a világon. Először a spanyol polgárháború döbenté rá az emberért való költői felelősségre az egykor a szerelem gyötrelmeiről szürrealista verseket író költőt — azóta Neruda megtalálta az utat népéhez és az emberiség nagy ügyeihez. 1951-ben a Nemzetközi Békedíjjal; 1953-ban Sztálin-díjjal tüntették ki.

Magyarul négy évvel ezelőtt »Ébredj, favágó« címmel jelent meg a »Teljes énekek« című magyszabású költeményének négy éneke.

»A szőlők és a szél« című kötet legújabb költeményeit tartalmazza, Somlyó György átültetésében. Hatalmas verses útirajz ez a könyv: a költő amerikai, európai és ázsiai élményeknek naplója, párbeszéd a tájakkal, rabokkal és hősökkel. Neruda a földrajz és a történelem költője. Nagy mestere, Walt Whitman módján úgy vált szót országokkal és különböző korokkal, mintha személyekkel beszélgetne. Egy-egy rézmetszetre emlékeztető címerkompozícióval jeleníti meg például a hajdani, elmaradott Kínát, az évezredek »nyomorult kis öregasszonyt, üres rizsesedénnyel a templom kapujában.« E költői látásmód szerint Capri: sziklakirálynő; így ibolyakék szívű Spanyolország és véres homlokú, keresztrefeszített férfi: Görögország.

A versek nemzetközi tartalma nemzeti jelleggel és bensőséges líraisággal párosul. A napi élet problémáit kifejező verseket átszövik hazájának hősi mitoszai, az indián, spanyol kultúrák keveredéséből származó új színek. Neruda versei, alakjukban izzónevezett szabad versek. Látszólag szaggatott sorú próza ez, mégis költészet: a rimek lendítő ereje helyett a gondolatok bensősége, egy sajátos ritmus hömpölygése és a képek szajdag áradása emeli a költészet magasába a mondanivalót. A nerudai vers mintha a költészet és a szónoklat művészi ötvözete volna.

Nerudának forradalmi magatartása miatt, néhány évvel ezelőtt, menekülnie kellett hazájából. Most ismét otthon van, dolgozik s oldalán a párt: ez védi és tanítja harcra »a világ kenyeréért, békéjéért« és ez adja kezébe »a kulcsot, a nép uralmáért e földön. (Vihar Béla)

Neruda Pablo: Amerika 1948. Három költemény. Ford. Somlyó György. (Ilja Ehrenburg tanulmányával.) Bp. Hungária Kk. 1949. XX. 54 old. 8 t.

A francia irodalomnak a múlt század közepe táján alig volt ünnepeltebb (és vitatottabb) alakja, mint George Sand (családi nevén: Aurore Dupin). Regényeit a francia romantikus regényírás kiemelkedő alkotásait éppúgy ismerték egész Európában, mint szerelmeit s személye körül keringő pletykákat és a társadalmi konvenciókkal szembezálló merészességét. George Sand művei nálunk is hamar népszerűek lettek; *Lélia* című regényének 1842-es kiadása után sűrűn jelentek meg Sand-regények hazánkban.

»A Világirodalom Klasszikusai«-sorozat szerkesztői helyesen választották ki éppen ezt a regényt Sand — nem egy részletében már nehezen olvasható — életművéből. (Egyébként a *Mauprat* a harmincas években kétszer is megjelent nálunk.) A *Mauprat* Sand-nak egyik legjobb, írásművészetének értékeit és tipikus vonásait jellemzően feltáró regénye. Megtaláljuk itt az író szociális-humanitárius eszméit, a szerelem — Sand-ra jellemző — végzetserű hatalmát, a Rousseau-ból táplálkozó általában egészséges moralizálásokat és a romantika én-kultuszát, érzelmességét.

A regény témáját jól érzékelteti a régebbi magyar fordítás címe: *A megszelídült farkas*. Főhőse, Bernard de Mauprat maga meséli el a regényben ifjúsága történetét: hogyan nevelték rablólovag rokoni vadállati erkölcsökre, — és hogyan tisztult meg, nőtt igazi emberré egy szerelem viharában. Szerelme, Edmée, főképp erkölcsi fölényével, igényességével neveli; a regény másik két legvonzóbb — népi — alakja: Patience, az »erdei bölcs« és Marcasse, »a menyétölő« élet tapasztalatával és okos szeretetével.

A regényben sok helyütt szinte lenyűgözi az olvasót a mesélőkedv elbűvölő áradása. A forradalom előtti Franciaország légkörét, belső feszültségeit, a feudális-kerikális hatalmasságok elleni harc romantikus lendületét színes, gazdag regényesség keretében mutatja be az író, George Sand népszerűtetését Patience és Marcasse erőteljesen, vonzóan megrajzolt alakja, heves antiklerikalizmusát *Mauprat* perének története sugározza. Felejthetetlenül szépek a Közép-Franciaország, Berry tájait megelevenítő leírások.

A *Mauprat* Szávai Nándor fordításában, Gyergyai Albert szép bevezető tanulmányával jelent meg. (P. L.)

KELET-AFRIKA
VADONJAIBAN

A szerző, Kittenberger Kálmán, nemcsak egyedülálló magyar szakértője Afrikának, s biztoskezü vadász, aki számtalan expedíciót vezetett a kelet-afrikai vadonba, hanem nagy tudású kutató, a természet tökéletes ismerője, az állat- és növényvilág áttekintő és rendszerező tudós s végül — vérbeli író, alkinnek tollából olvasmányosan és élvezetesen, tanulságosan és izgalmasan kerekednek ki a könyv kitűnő fejezetei. Az olvasó a helyszínen érzi magát, amikor harmatos hajnalokon elkíséri a vadászt oroszlanvadászaira, tuskés leshely mögül várja az éjszakai lakomára gyülekező ragadozókat, vagy lélegzetállító izgalmak közt cserkész a legveszélyesebb vadat, az elefántot. Kittenberger nemcsak a vadon lakóinak jelleméi, szokásaival ismertet meg, hanem néhány mesteri vonással ábrázolni tudja az afrikai élet igazi ízét, zamatát. Egy-egy történetéből többet tud meg az olvasó Afrikáról, mint sok más hosszú értekezésből. Hogyan támad a kafferbívaly, az orrszarvú és a leopárd; — a zsiráf, a zebra és az antilopok világa, a félelmetes mérges kutyók, a majmok és a krokodilusok élete egy élesszemű természetbúvár, és évtizedes gyakorlattal bíró vadász írói előadásában kell elevenen életre. Külön említést érdemelnek az állatfölgéről és a múzeumi gyűjtőmunka módszereiről szóló fejezetek s örömmel állapíthatjuk meg, hogy a könyv izléeses, gazdag kiállításra, a dús képanyagra (a szerző felvételei, Görög Rezső és Vezényi Elemér rajzai, Cselényi József borítólapja) feledtetni a képszerkesztés egyes botlásait, mint pl. a »fekete halál«, a mamba-kígyó helyett közölt ártalmatlan *boa constrictor* képét.

Kittenberger Kálmán remek könyve nemcsak úttörők és ifjú olvasók, hanem felnőttek számára is érdekfeszítő olvasmány. (Kertész Róbert.)

Hanzeika Jiri—Zikmund Miroslaw: Afrika az álom világában és a valóságban. (Ford. Szóke Lőrinc, Fendt Pál, Tóth Tibor, Bev. Tóth Tibor. Ill. Frantis k Prkye.) 1—3. Bp. 1954. Művelt Nép.

Valentyinov I.: Afrikai történetek. Elbeszélések. (Ford. Tábor Béla. L. Rójtér rajzai nyomán ill. Biai-Föglein István.) Bp. 1953. Új. Kiadó, 189 l.

Ifjúági Könyvkiadó

A fiatal újságíró öt riportja a haza öt különböző vidékére vezet el bennünket. Kőbányai nyomában járva eljutunk a szarvasmarháról híres Magyaróvárra, Tokaj szőlőtermő hegyoldalaira, a kecskeméti gyümölcsöskertekbe, a Nyírség krumpliföldjeire, Háromföldre, az »aranygyapjas« juhok hazájába. A riportok egy-egy tájegységet, várost vizsgálva, minduntalan visszakalandoznak a múltba: Tokajt járván, kőromba ütközve, feldereng szemünk előtt Rákóczi régi vára, melyet a győztes labanc csapatok földig romboltak; a nyírségi krumpli alkalmat ad a szerzőnek, hogy felelevenítse mindazokat az érdekes kis történeteket, amelyek a burgonya európai elterjedéséhez fűződnek, Magyar és külföldi utazók leírásai nyomán felelevenedik előttünk a nyírségi homokbuckák kietlen tája, régi feljegyzések a parasztok nyomoráról, a régi éhbérekéről vallanak.

A történelmi csekdoták, a földrajzi leírások azonban csak keretül, vagy ha jobban tetszik háttérként szolgálnak Kőbányai riportjainak tényleges mondánivalója számára. Az egyes kirándulások célja rövid beszámolót adni a magyar mezőgazdaság egy-egy fontosabb ágának helyzetéről, megvizsgálni: mi volt a helyzet a kormányprogram előtt, és mit tettek azóta a feltárt hibák kijavítása érdekében. Ezek a beszámolók újult erővel bizonyítják a mezőgazdaságról szóló kormányhatározatok szükségességét és jelentőségét. És nemcsak a múlt hibáiról olvashatunk... Dunakilitán az új beszolgáltatási rendelet nyomán újult erővel fognak hozzá a marhaállomány gyarapításához, a tokaji szőlőhegyeken a lelkes DISZ-brigádok járnak az élen a kibregedett szőlők újratelepítésében.

Kőbányai szépen, színesen megírt könyve kitűnő segédeszköze lesz az iskolai történelem- és földrajzoktatásnak, hasznos segítséget nyújt a mezőgazdasági kormányprogram népszerűsítéséhez. (M. G.)

Karinthy Ferenc: Hazai tudósítások. (Ill. Szónyi Gyula.) Bp. 1954, Szépirod. kiadó, 156 l.

Varga Domokos: Édes hazánk. Bp. 1954, Népszava, 178 l. 16

Varga Domokos: Megújuló magyar tájak. Természetfelfedező munkák Magyarországon. Bp. 1952, Népszava, 87 old., 4 t. (Ötéves tervünk nagy művei.)

Keresztül-kasul szép hazánk tájain. (Írták Bak János—Déry Tibor stb. ill. Szilas Győző—Szloszár György stb. Szerk. Kun Anna—Radványi Zoltán.) Bp. 1952, DISZ — Uttörő-mozgalom, 206 old.

Mészáros István:**SZATÍRA ÉS VALÓSÁG**

Szépirodalmi Könyvkiadó

A komikum, szatíra és valóság kérdése az esztétika legizgatóbb problémái közé tartozik. Aristotelestől Bergsonig, Aristophanestól Shavvig és Kornejcsukig alig van jelentősebb filozófus vagy író, aki ne próbált volna választ adni rá. S noha a feleletek nem egy részletkérdést tisztáztak már, a probléma egésze még megoldatlan.

Mészáros István a régebbi feleletek felhasználásával, Marx zseniális észrevételeiből kiindulva, igyekszik új következtetéseket levonni. Munkája igényes, s bár leginkább az irodalom területén felbukkanó komikus jelenségeket vizsgálja, a probléma egészére — és bizonyos részletkérdéseire — kíván általános törvényeket felállítani.

Módszere analitikus. Ném tételekből indul ki, nem azokat illusztrálja, hanem seregyen példák segítségével jut el az egyedítől az általánosig. Elemzései gondosak, sokoldalúak. Mészáros nem elégszik meg azzal, hogy egy-egy problémát érintőlegesen tárgyaljon, több ízben visszatér rá, új oldaláról villantja fel. Következtetései így fokról fokra elmélyülnek, meggyőzőbbé válnak. Végső eredményei gyakran eredetiek, a marxista esztétika fölényét igazolják.

A Szatíra és valóság alapján Mészáros a filozófiai tudományok kandidátusa lett. Műve alcíme: adalékok a szatíra elméletéhez. Remélhetőleg e tanulmánykötetet átfogóbb, szélesebben tárgyaló mű fogja követni. (Gera György)

Farkas Zoltán:**PAÁL LÁSZLÓ**

Képzőművészeti Alap Kiadóváhalata

A legnagyobb magyar tájképfestő halálának hetvenötödik évfordulójára írta meg Farkas Zoltán könyvét Paál Lászlóról. A nagy magyar festővel való több évtizedes szeretetteljes foglalkozás eredménye e mű, amely életrajzzal és kép-leírásokkal ismerteti meg velünk Paál Lászlót, az embert és művészetét.

Paál nemcsak kortársa, hanem legjobb barátja is volt Munkácsynak, az ember-ábrázolás legnagyobb magyar realista mesterének. Sorsa azonban sokkal mostohább volt, mint Munkácsyé.

A kritika nem fogadta az őt megillető megbecsüléssel. Remekműveinek mélyreható realizmusa nem ragadta meg sem a festőket, sem az írókat, sem a közönséget. Hiába kapott az akkor már elborult elméjű festő 1878-ban a párizsi világkiállításon kitüntetését, itthon csak a 90-es évek második felében kezdik értékelni. Az 1902-es Paál-kiállítást már megértés fogadta, majd széles körben nyilvánvalóvá vált, hogy Paál László a magyar tájképfestészetben ugyanolyan kiemelkedő szerepet tölt be, mint Munkácsy Mihály az emberi élet ábrázolásában.

Farkas Zoltán negyvenoldalas munkájához függelékként Paál László néhány levelét közli. Ezekből egy nyugtalan, sokrétűreklvő, de ugyanakkor szerény és igénytelen lélek hangja szól felénk, melyet a sors nem kímél meg a megrázó kódtatásoktól. Őt is, akárcsak Munkácsyt, mchó alkotásvágy űzte tovább és tovább, de ezt az alkotásvágyat gyakran kétségbeesés szakította félbe. Újra és újra meghorogtak az élet gondjai, saját kínzó nyomora és az aggodás itthonmaradt, tönkrement családjáért. Lelki életének e belső zaklatottsága természetesen a művészetében is visszatükröződik.

Paál az emberi élet, az emberi alak megfestésével csak járulékosan foglalkozott, bár velük is elevenítette legtöbbször erdőrészetet ábrázoló tájképeit. Művészetével szemban még mindig tartozásban vagyunk — írja Farkas Zoltán —, pedig a tájfestésben olyan magas fokra jutott, melyet vele egy időben a magyar festészetben csak Munkácsynak sikerült elérnie. Ebből a tartozásból törleszt Farkas Zoltán szép kis könyve. (Czobor Agnes)

Lázár Béla: Paál László élete és művészete, 2. teljesen átd. kiad. Bp. 1929, Franklin, 272 l., 2 t.

Munkácsy Mihály: Emlékeim. A bevezetőt írta Végvári Lajos. Bp. 1950, Hungária, 139 l., 1 t.

MAGYAR JÁTÉKSZÍN

Művelt Nép Könyvkiadó

Színészek, írók, dramaturgok, rendezők, színházvezetők — a színház munkásai és értékelői. Az ő írásaikból nyújt át egy csokornyit az olvasónak László Anikó szép kiállítási könyvében. Meghökkenítőek ezek az írások így együtt, egymás mellett még annak is, aiki némileg ismeri a színházi munkát, szorosabban a »magyar játékszín« hősességét, tud egyetmást a magyar színháztársaság és a haza olykor keserves, olykor boldog, de mindenképpen életre-halálra szóló kapcsolatáról.

Tanúsága ez a könyv az első magyar színházról: Kelemen Lászlóék küzdelmeinek, a vándorszínészek nyomort, szüntelen nélkülözést semmibevevő akaratának, a magyar nyelvért és az állandó magyar színházért folytatott harcának, a szabadságharc színészhőseinek, a Bach-korszak ellenállóinak, a magyar drámairodalom serkentőinek.

Az említettekén kívül többi között Szinczy, Déryné, Katona, Kölcsey, Bajza, Fáy András, Vörösmarty, Vas Gereben, Jókai, Egressy, Gyulai Pál, Blaha Lujza, Mörzicz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Hevesi Sándor, Nagy Lajos, Horváth Árpád, Major Tamás, Hont Ferenc és Gobbi Hiláa írásaiból olvashatunk szemelvényeket a könyvben, mely csak ezzel a pusztá felsorolással is, de amellet remek válogatottságával, izléses külsejével dicséri az összeállítót és a Magyar Színház és Film-művészeti Szövetség Tudományos Osztályának szerkesztését. Izgalmasan érdekes és fellemlő olvasmány, lelkesítő példa és tanulság nemcsak minden színházi művész, de a magyar és az egyetemes művelődés minden szerelmese, harcosa, szerény munkása számára. (T. P. I.)

B. Ljapunov:

HARC A SEBESSÉGÉRT

Művelt Nép Könyvkiadó

A kedvelt »Ember és világ«-sorozat legújabb kiadványa az iparnak úgyszólván valamennyi ágát érintő sebesség-növelési törekvésekről és eredményekről számol be.

Először rövid áttekintést kapunk a Szovjetunió által elért technikai fejlődésről, majd több fejezeten át a nagy sebességek és teljesítmények megvalósításának előfeltételeit, az anyagokkal szemben támasztott követelményeket és az ezek kielégítése érdekében bevezetett eljárásokat ismerteti a szerző — tömör, közérthető formában.

A további fejezetek a nagy sebességekkel működő gépeket és berendezéseket mutatják be igen érdekesítően (pl. a hang sebességének korlátait áttörő gáz-sugarhajtású repülőgépet), s a világűr-hajózási lehetőségekkel és az előrelátható megoldásokkal foglalkoznak.

A elektronok világát is a nagy sebességek jellemzik. A katódsugárcső és a fotocella fontos szerepet tölt be a távolbalató berendezésekben, az elektroncső a rádióban és a számológépekben. Sokat hallunk a rádiólokációról (radar), valamint az atomkutatáshoz szükséges, nagysebességű elektromos részecskéket elő-

állítai betatronról; ezek működését megismerjük a szerző leírásából.

A nagy sebességek gyakorlati alkalmazásai közül a legérdekesebbek a »gondolkodó gépek«, vagyis az automaták. Ljapunov a Szovjetunióban működő önműködő kohászati üzemek, vasútirányító berendezések, távolból irányított repülőgépek stb. egész soráról számol be.

A könyv tehát nagyon bő ismertetést nyújt a modern sebességi technikáról, de hibájúl kell felróni, hogy felépítése nem elég rendszeres, gyakran eltér a tárgytól, sok esetben ismétlésekbe bocsátkozik. Ez némiképpen zavarja az olvasót az egyébként igen érdekes leírások megértésében. (Mayer László)

Ljapunov: *Rakéta.* (Ford. Zoltán Lajos.) Bp. 1949, Új M. Könyvkiadó, 148 l.

Gáspár László: *Az új technika világa.* Bp. 1951, Művelt Nép, 221 old., 16 t. (Ember és világ)

SOMOGYI TÁNCOK

Művelt Nép. Könyvkiadó

A Népművészeti Intézet e kötettel indította meg a magyar néptáncok etnikai csoportonként való ismertetésével és tudományos feldolgozásával foglalkozó kiadványsorozatát. Az első kötet anyagát Somogyi táncából, táncdalaiból és népviseletéből válogatták ki a szerkesztők: *Morvay Péter* és *Pesovár Ernő*. A kötet anyagközléseit tanulmányok vezetik be, amelyeknek fő célja a táncok beállítása a személyek népi életének egészébe és helyük kijelölése a magyar táncművészet ma ismert anyagába.

Morvay Péter mintaszerű gyűjtési térképein és a »hozzájuk fűzött megjegyzéseken, *Maác* László Somogyi táncéletét ismertető összefoglalásán, *Martin György*nek és *Pesovár Ernő*nek az egyes táncműfajokról írt ismertetésein, *Vargyas Lajos*nak a somogyi táncdallamokról írt kitűnő tanulmányán — hogy csak a legkiemelkedőbbeket említsük — a helyszíni gyűjtőmunka alapossága, a forrásmunkák ismerete, a feldolgozás módszertani megalapozottsága érződik.

Somogyi táncéletének különös jelentősége, hogy táncagyományunk egyik legértékesebb darabját, a kanásztáncot és változatait itt még fellelhetjük. Így a kötet legjelentősebb tanulmánya a kanásztáncokról szól. Kár, hogy a könyv Somogyi többi tánc-típusáról (csárdás, lakodalmi táncok, karikázó) nem ad ilyen kiemertő elemzést.

A különben egységesen szerkesztett és Csikós Tóth A. kitűnő viseletrajzaival illusztrált könyv táncábráinak stílusa sajátos, nem egységes. Csikós Tóth A. tánc-

rajzai erősen stilizáltak, kissé modorosak s nem adnak élményt az eredeti tánc hangulatáról; *Tőreki Ferenc*éi rajzai a táncok kiragadott mozzanatait hitelesen ábrázolják, ám gyakran súrolják a naturalizmust és nem egyszer az ízlés határát is, komor hangulatuk pedig semmiképpen nem indokolt. (*Szentpál Mária*)

Szentpál Mária, Sz.: *Völgységi táncok.* (Ill. Csikós Tóth András.) Bp. 1951, Művelt Nép, 152 l.

Szentpál Mária, Sz.: *Hogyan olvassuk a táncleírásokat?* (Ill. Benkő András.) 2. bőv. kiad. Bp. 1954, Művelt Nép, 44 l.

Kaposi Edit: *Népi táncainkról.* Rövid néprajzi áttekintés táncoktatók és tánc csoportok számára. (Bp.) 1952, Művelt Nép, 88 l.

Magyar néptáncok. *Ecséri táncok.* Összeáll. a M. Táncszöv. munkaköz. (Sajtó alá rendezte Szentpál Mária Sz. Dalokat gyűjt, és hangsz. Volly István. A ruhatervek rajzait készítette Szolvák György.) Bp. 1950, Népszava, 100 l.

Felsőtárkányi táncok. Részletek a felsőtárkányi népi együttes műsorából. Felsőtárkányi bál. (Összeáll. Szentpál Mária Sz. Ill. Benkő András, Szécsi Árpádné, G. Papp Emília.) Bp. 1954, Művelt Nép, 79 l. (Néptáncosok kisk. 11.)

JÓKAI MÓR:

ÍRÓI ARCKÉPEK

Művelt Nép Könyvkiadó

Móricz és Mikszáth hasonjellelű gyűjteményei után, most Jókai irodalmi emlékeinek, válogatott tanulmányainak, kritikáinak kötetével gazdagodnak a könyvtárak — és az olvasók.

Az új Jókai-kötetben közölt írások legnagyobb része elfeledetten pihent régi újságokban, folyóiratokban, hozzáférhetetlen kiadványokban. Összegyűjtésüknek, újbóli megjelenésüknek nem csupán azért örülhetünk, mert a nagy író arcképe ezek segítségével több árnyalással rajzolódik ki előttünk, hanem azért is, mert eggyel több olyan irodalomról szóló könyvet adhatunk az olvasók kezébe, amely felkelti az érdeklődést írók és irodalomtörténet iránt és a felkeltett érdeklődést a nagy íróhoz méltó művészi erővel ki is elégíti.

Ha Jókai legzseniálisabb művészi adottságai közül a játékos képzeletével csak ritkán találkozhatunk is e lapokon, annál inkább élvezhetjük nyelvi, játékoságát, fordulatosságát, hangjának hajlékonyságát és mindig magával ragad minket lírai heve, ötleteinek szárnyalása. Egy helyütt — Szigligeti: *II. Rákóczi Ferenc fogsága* című drámájáról szóló kritikájában — ezt írta: »Szent hivatása a költőnek. — a nép szívében oly szenvedélyeket felkölteni, míg ha fölébrednek, nem halnak el soha, hanem átszállnak apáról fiúra és későn vagy korán lángra gyűjti-

ják az életet.» Az írónak ezt a hitvallását sugározza a most kiadott kötet minden darabja.

Bisztray Gyula gondosan és ügyes kézzel válogatta össze az »*Irói arcképek*«-et. Bevezető terjedelmes és alapos tanulmánya, csakúgy, mint bő jegyzetei, hozzásegítik az olvasót, hogy hozzáértően lapozgasson Jókai irodalmi emlékei és nézeteinek kifejtése között. A kötet első részében a nagy író önmagáról szóló vallomásait találhatjuk, második részében pedig végigkísérhetjük Jókai vezetésénél Csokonaitól és Katonától kezdve Szász Károlyig és Thaly Kálmánig a XIX. századi magyar írók egész sorát. A közép-pontban pedig ott fénylik Jókai ifjúkorának fegyvertársai, a halhatatlan márciusi fiatalok közül magasan kiemelkedő, felejthetetlen barátunk, Petőfinek legendás és mégis mennyire valóságos, nagyszerű, hősi alakja! (*Murányi-Kovács Endre*)

Mikszáth Kálmán: Irói arcképek. (Sajtó alá rend., bev. és jegyzetekkel ell. Bisztray Gyula.) Bp., 1953. Művelt Nép, 215 l.

Móricz Zsigmond: Válogatott irodalmi tanulmányok. (Összeáll. Vargha Kálmán. Bev. Bóka László.) Bp., 1952. Művelt Nép, 380 l.

Gellért Oszkár: Kortársaim. Bp., 1954. Művelt Nép, 366 d.

Bálint György:

A SZAVAK FELKELESE

Válogatott cikkek.

Szépirodalmi Könyvkiadó

A halálba üldözött publicista, akinek tollát már évekkel előbb kiűtötték kezéből, **Sándor Kálmántól** összeválogatott kis remekműveit tartalmazza e kötet, melyeket a harmincas években írt, s melyek tartalmukkal és formájukkal ma is nevelőhatásúak. Cikkeiből az a fasiszmus elleni tiltakozás, az a narcos humanizmus cseendőlléki, melyet »csak egy veszélyeztet — a vereség«.

Bálint György, mint azt **Boldizsár Iván** a mű lírai hevületű előszavában megállapítja, gondolkodásában materialista, módszerében dialektikus volt. Ismerte és szolgálta a marxizmust, közeljutott a munkásmozgalomhoz. Írásaiban az újságírás legszebb műfaji hagyományait állítja tartalmi törekvéseinek szolgálatába. Schasem úz elkedvetlenítő, direkt propagandát, hanem mindig közvetett indítással dolgozik, például a szimbólikus cikk műfaját olyan stilisztikai bravúrral megelevenítő »Edényárus« című írásában, ahol az olasz áru-sor át a handa-bandázó diktátor arcélt mestersen villantja elének.

Bálint György élményeit írja, közvetlen belső vagy külső eredeti élményeit, s csak ritkán műveltség-élményeit. Az előbbire példa a »Menekülés?« című cikk, ahol egy koratavaszí kóbor sóvárgás hangulatának megragadó földézése után szögezi le: »A meglátnorodást nem lehet megbocsátani.« Közvetett élmény az »Idő emigránsairól« szóló cikk; azokról szól, akik a kor uralkodó szellemi és egyéb rendszerei, vagy rendszertelenségei elől önmagukba húzódnak vissza. Ő megbocsáthatatlannak tartotta ezt a belső emigrációt. Pedig tudta, hogy örület, vagy börtön vár arra, aki nem hallgatva húzza az ígát.

Egy-egy stílusfordulattal jellemzi néha önmagát, például amikor a pénz atheisztájáról beszél. Vagy árulón tör fel egy-egy mondat a tömör, csiszolt, fegyelmezett sorokból: »Vajon milyen lehet félelem nélkül élni? Szabadon élni és szépen élni?«

Az ukrainjai tömegsír áldozatának nem adatott meg soha ez az életérzés. Pedig erre vágyott milliók nevében, cselekvő mohósággal, izzó és egyéni érdektől mentes kíváncsisággal, a képzelőerő és a szigorú logika szerencsés vegyületével, egy bizonyos nem pesszimista szkepszisszel és soha nem lemondó bátor hitel. (*Katona Jenő*)

Bálint György: Emberi méltósággal. Bp. Székra Kk. 1947. 123 old.

Bálint György: Búcsú az értelemről. Bp. Almanach. 1940. 104 old.

Bálint György: Az idő rabságában. Bp. Viktória. (1935.) 63 old. (Korszerű írások 1.)

Katona Ferenc—Dénes Tibor:

A THÁLIA TÖRTÉNETE.

1904—1908

Művelt Nép Könyvkiadó

»A Thália története« méltó megemlékezés az ötven esztendeje született legművészebb magyar kísérleti színházról, egyben az első magyar munkásszínházról és szenvedélyes hivatástudattal dolgozó megeremtőiről.

A szerzők tömörségében is igen szemléletes korrajzot adnak, majd részletesen elmondják a Thália megalakulásának és működésének romantikusan szép történetét. Példamutatóak a történet hősei, az akkor húsz-huszonöt éves fiatalok — már igényes művészek, tudósok —: Bánóczy László, Lukács György, Benedek Marcell, Hevesi Sándor, Törzs Jenő, Somlay Artúr és még sokan mások. Szép maga a »cselekmény«, a vasakarató küzdelem a századeleji Magyarország vezető kultúrkörének fejlődéstgátló erői, maradisága

ellen, amely a színházhelyiségek megvonasával és egyéb eszközökkel igyekezett megfojtani a Tháliát. Szép a »cselekmény« célja: a Thália az európai színház-kultúra akkor új, haladó irányait akarja meghonosítani, a szegénysorsú, külvárosi közönséget bevonni a színház állandó nézői közé. A színház iskolája szívós szorgalommal neveli a fiatal színészeket. Új játékműstílust alakít ki, az emberi sorok mélységeit feltáró jellembrázolásai, harmónikus együttes-játékkal. Új a színház műsora: a bemutatott harminchat mű egy-két kivétellel a Thália színpadán kerül először magyar közönség elé.

A bemutatott műveket a szerzők sorra értékelik. Elemzésük mély és hasznos, csupán kissé *drámatörténeti* irányba főlja a munkát. Az olvasó többet szeretne megtudni az *előadásokról*, szívesein követné legalább egy előadás menetét szí-

nészi, rendezői szemszögből. E hiányért mégsem hibáztathatjuk a szerzőket, hiszen tudományos kutató csak meglevő anyagot dolgozhat fel, s ha egy-egy területről nem talál elég adatot, kénytelen lemondani a részletes tárgyalásról. »A Thália története« egyébként *egészében* azt bizonyítja, hogy szerzői széleskörű tájékozottsággal és alapos, gondos kutatással gyűjtötték forrás-anyagukat.

A könyv nagy erénye — a már említettekén kívül — a kitünően eltalált hang. Tudományos szakszerűsége érdekes, közvetlen előadásmóddal párosul — a szakember és a nagyközönség egyaránt élvezettel forgathatja. (László Anikó)

László Anikó: Magyar játékszín. Nagy elődeink harca a nemzeti színjátszásért. Antológia. Összeáll. és bev. — Bp. 1964, Művelt Nép, 190 l.

Kartpáti Aurél; Kántorné. Bp. 1954, Művelt Nép, 83 l.

TARTALOM

AZ I., II. ÉS III. INTERNACIONÁLÉ. A KOMMUNISTA ÉS MUNKÁSPÁRTOK (J. P.).....	33
JOSUE DE CASTRO: Az éhség földrajza (Nagy Tibor)	34
NEMES DÉZSÓ: Magyarország felszabadulása (I. B.)	34
ERDEKES KÖNYVEK (S. M.)	35
RADNÓTI MIKLÓS: Versek és műfordítások (Pók Lajos)	35
KOZLOV: Krimi éjszaka (V. B.)	36
BRÓDY SÁNDOR: A sas Pesten (Simándi Béla)	36
SZABÓ PÁL: Nyugtalan élet II. (Szűcs Andor)	37
V. G. JAN: Dzsingisz khán (Fülöp Attila)	37
THURY ZOLTÁN: Egy arány (Maár Gyula)	38
JAČK LONDON: Az éneklő kutyá (Lékay Ottó)	39
HEGEDŰS GÉZA: A sötétség utolsó órái (L. O.)	39
MAGYAR HUMORISTÁK (Csanádi Ákos)	40
NAGY LAJOS: A menekülő ember (Tamás Ernő)	40
SZICSOV: A Csendes Óceánnál (Győri György)	41
RÖPÜLJ PÁVA, RÖPÜLJ (Zolnay Vilmos)	41
LEACOCK: Humoreszkék (Varga Domokos)	42
PABLO NERUDA: A szőlők és a szél (Vihar Béla)	42
GEORGE SAND: Mauprat (P. L.)	43
KITTENBERGER KÁLMÁN: Kelet-Afrika vadonjaiban (Kertész Róbert)	43
KÓBANYAI GYÖRGY: Hazai földeken (M. G.)	44
MÉSZÁROS ISTVÁN: Szatíra és valóság (Gera György)	44
FARKAS ZOLTÁN: Paál László (Czobor Ágnes)	44
MAGYAR JÁTÉKSZÍN (T. P. I.)	45
B. LJAPUNOV: Harc a sebességért (Mayer László)	45
SOMOGYI TÁNCOK: (Szentpál Mária)	46
JÓKAI MÓR: Irói arcképek (Murányi-Kovács Endre)	46
BÁLINT GYÖRGY: A szavak felkelése (Katona Jenő)	47
KATONA FERENC—DENES TIBOR: A Thália története 1904—1908 (László Anikó)	47